

СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

INDIVIDUALIZED METHODOLOGY TEACHING ENGLISH LANGUAGE TO STUDENTS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS UNDER PROFESSIONAL DIRECTION

У статті розглянуто поняття «індивідуалізація навчання» як складне педагогічне явище, проведено ретроспективний аналіз становлення індивідуалізації як форми навчання, визначено основні проблеми індивідуалізованого навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням.

Констатовано, що індивідуалізація під час навчання студентів англійської мови має включати вивчення їх мотивацій, облік індивідуальних особливостей у навчальній роботі, а це – психологічні властивості, утворення, якості, успішність та труднощі в опануванні навчальної програми тощо.

Зазначено, що індивідуалізоване навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням – це така організація дидактичного процесу, де на основі особистісно орієнтованого навчання, методи, форми та засоби навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням максимально враховують їх мотивації, попередню успішність та індивідуально-психологічні особливості під час виконання програми підготовки.

Запропоновано спиратися на знання психолого-педагогічних закономірностей, методів, форм навчання студентів іноземним мовам; концепцію педагогіки співробітництва та особистісно орієнтованого навчання, взаємодії педагога та студентів з метою ефективного мотивування студентів до самостійної навчальної роботи при консультаційній допомозі педагога та на їх свідомість у власній самоосвіті; на педагогічну систему та технологію індивідуалізованого навчання, де усі зусилля викладача та навчально-методичний комплекс забезпечують індивідуалізоване навчання студентів. Проектуванню під час організації індивідуалізованого навчання підлягають: цілі, зміст, етапи освітнього процесу; методи та форми, порядок індивідуалізованого навчання; педагогічні умови. Основні етапи такого навчання: теоретико-методологічний, процесуальний, індивідуалізований, контрольний тощо.

Ключові слова: заклад вищої освіти, здобувачі вищої освіти, іншомовна комуніка-

тивна компетентність, індивідуалізоване навчання студентів, англійська мова за професійним спрямуванням.

The article considers the concept of "individualization of learning" as a complex pedagogical phenomenon, conducts a retrospective analysis of the formation of individualization as a form of learning, identifies the main problems of individualized learning of English language students in a professional direction. It is stated that individualization during the teaching of English language students should include the study of their motivations, taking into account individual characteristics in educational work, which are psychological properties, education, qualities, success and difficulties in mastering the curriculum. It is noted that individualized learning of English language students in a professional direction is such an organization of the didactic process, where, on the basis of personally oriented learning, methods, forms and means of teaching English language students in a professional direction take into account their motivations, previous success and individual psychological characteristics.

It is proposed to rely on knowledge of psychological and pedagogical patterns, methods, forms of teaching students foreign languages; the concept of pedagogy of cooperation and personally oriented learning, interaction between teacher and students in order to effectively motivate students to independent learning with the consultation assistance of the teacher and their awareness in their own self-education; the pedagogical system and technology of individualized learning, where all the efforts of the teacher and the educational and methodological complex ensure individualized learning of students.

The following are subject to design during the organization of individualized learning: goals, content, stages of the educational process; methods and forms, procedure of individualized learning; pedagogical conditions. The main stages of such learning: theoretical and methodological, procedural, individualized, control.

Key words: higher education institution, higher education applicants, foreign language communicative competence, individualized education of students, English for professional purposes.

УДК 378.12

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/80.1.24>

Дніпровська Т.В.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри лінгводидактики
та журналістики
Кременчуцького національного
університету імені Михайла
Остроградського

Кондрашова О.В.,

канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри лінгводидактики
та журналістики
Кременчуцького національного
університету імені Михайла
Остроградського

Постановка проблеми у загальному вигляді.

У сучасних умовах нестабільності та війн конче потрібні якісні реформи та зміни у всіх сферах суспільного життя, модернізація вищої освіти України та професійної підготовки фахівців. Ці зміни повинні орієнтуватися на досягнення європейських стандартів у підготовці фахівців у ЗВО, стимулювати створення умов для відкритості та рівності громадян під час отримання освітніх послуг, та демократизацію освіти [1].

До того ж стратегічним напрямом освіти на сьогодні виступає парадигмальна установка на формування, розвиток і самовдосконалення фахівця, коли після всебічної підготовки він зможе вільно орієнтуватися в складних іншомовних ситуаціях життєдіяльності і виробництва[2]. Отже, усе більшого значення набуває підготовка майбутніх фахівців у ЗВО, створення їм необхідних умов для навчання, індивідуалізація цього процесу під час формування іншомовної комунікативної компетентності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Концепції, теорії, які розкривають філософсько-педагогічні проблеми підготовки фахівців у закладах вищої освіти, викладені у працях С. Гончаренка, І. Зязюна, О. Коваленка, В. Кременя, В. Лугового, Н. Ничкало, Л. Пуховської, В. Радкевич, О. Савченко та ін.

Проблема індивідуалізації навчання молоді відображена в психолого-педагогічних дослідженнях, у тому числі на основі діяльнісного підходу (Г. Балл), розвивального навчання (Л. Виготський), на основі врахування індивідуальних відмінностей особистості (В. Моляко, Д. Максименко та ін.).

Індивідуалізація навчання як дидактична проблема знайшла своє відображення у роботах О.Губар (індивідуалізація навчання дітей з особливими потребами), О. Пінчук (індивідуалізація навчального середовища у закладі освіти); С. Ніколаєвої (індивідуалізація у процесі вивчення окремих навчальних предметів) тощо.

Науковець І. Задорожна визначає самостійне індивідуальне навчання студентів як вид пізнавальної діяльності, яка регулюється ним без безпосередньої участі викладача і спрямована на оволодіння відповідними компетентностями [3].

Однак у багатьох дослідженнях і до сьогодні не розглянуто особливості та технології індивідуалізованого навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням.

Постановка проблеми. Аналіз проблем вивчення студентами іноземних мов у технічному ЗВО надав можливість сформулювати існуючі суперечності між: необхідністю формування іншомовної комунікативної компетентності студентів та неповною готовністю окремих педагогів до упровадження індивідуалізованого навчання при викладанні дисципліни «Англійська мова (за професійним спрямуванням)»; вимогами освітніх програм до іншомовних знань студентів з дисципліни «Англійська мова (за професійним спрямуванням)» і недостатнім рівнем методичної компетентності педагогів до впровадження індивідуалізованого навчання; різними здібностями студентів до опанування англійської мови та уніфікованістю програм підготовки у ЗВО тощо.

Метою статті є розгляд поняття «індивідуалізація навчання» як складного педагогічного явища, проведення ретроспективного аналізу становлення індивідуалізації як форми навчання, визначення основних проблем індивідуалізованого навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням.

Виклад основного матеріалу. Обґрунтовувати та розробляти положення індивідуального підходу у навчанні почали філософи та педагоги ще у Давній Греції та Римі. У роботах (Т. Кампанелла, Т. Мор, Є. Роттердамський) наголошується про важливість та актуальність індивідуального підходу. У XVII

сторіччі Я. Коменський відкрив «золоте правило дидактики» – під час навчання застосовувати усі органи чуття дітей, створювати необхідні умови навчання; сформулював правила щодо врахування індивідуальних особливостей дітей; запропонував положення, що людині необхідно самовдосконалюватися протягом усього життя.

Ж.-Ж. Руссо наголошував на важливості природної побудови процесу виховання, враховувати індивідуальність кожної людини, інтереси і запити. Швейцарський педагог Й.Г. Песталоцці наголошував, що мета виховання полягає у розвитку всіх природних здібностей дитини.

Індивідуалізовані форми навчання вже у XVIII–XIX ст. базувалися на роботі учителя індивідуально з окремим учнем: на заняттях, у позаурочній діяльності і вдома [4].

Після виникнення концепції компетентнісного підходу, що активно розвивається з кінця XX ст., починається орієнтація освіти не тільки на формування предметних знань і умінь, скільки на формування загальнонавчальних умінь, на розвиток самостійності у навчанні, формування здатності реалізуватися у конкретних ситуаціях життя та діяльності.

Аналіз наукових джерел надав можливість систематизувати розповсюджені визначення поняття «індивідуалізація навчання», які використовуються на теперішній час та зазначити, що науковці віддають перевагу тлумаченню цього явища як розумінню педагогом сильних і слабких сторін особистості, врахування цих особливостей і створення умов для їх розвитку під час освітнього процесу.

На наш погляд, під час навчання студентів англійської мови індивідуалізація може відбуватися за рахунок діагностики та обліку їх індивідуальних особливостей (темперамент, характер, здібності, поведінка та ін.), результативність навчання, рівень освіти тощо. А це краще робити на основі педагогіки співробітництва, особистісно-орієнтованого підходу, що особистість студента розглядають як найвищу цінність та неповторність. Це створює підвалини для побудови творчого середовища, розвиває пізнавальну самостійність, відповідальність та свідомість у навчанні, зміщує акцент з традиційного здобування знань на власну активну навчальну діяльність тощо.

При розробленні завдань для врахування індивідуальних особливостей в освітньому процесі варто враховувати фактори двох видів: ті, що пов'язані зі студентами, та фактори, що визначаються характером завдань. До факторів, пов'язаних зі студентами, потрібно віднести такі: рівень їх лінгвістичних знань; рівень підготовленості до виконання завдань; можливість мотивування студентів різними засобами; обсяг завдань та рівень їх цікавості для них.

Фактори, що пов'язані із характером завдань для студентів: особиста значущість досягти успіху; обсяг часу виконання завдань; складність та привабливість завдань; професійний і соціокультурний контекст; консультативна допомога викладача студенту; можливість виконувати завдання у групі студентів тощо.

На сьогодні нами впроваджено такі форми навчання іноземних мов на основі реалізації індивідуального підходу:

самостійне навчання (autonomous learning) або у групі, виконання завдань з кейсів, опрацювання рекомендованої літератури;

самостійна робота (self-directed learning) на основі допомоги педагога;

самостійне оволодіння іноземною мовою на основі опрацювання матеріалу підручника або навчального посібника;

індивідуальна робота (one-to-one teaching) з декількома педагогами;

самостійне вивчення англійської мови у центрах з оволодіння мовами тощо (self-access centres).

Нами запропоновано при цьому спиратися на знання психолого-педагогічних закономірностей, методів, форм навчання студентів іноземним мовам; концепцію суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагога та студентів з метою організації ефективної самостійної і групової навчальної роботи при консультаційній допомозі педагога; на облік та врахування особливостей індивідуальної успішності під час вивчення студента тем, розробки кейсів, відпрацювання індивідуальних завдань тощо.

Організація дидактичного процесу за такою схемою відбувається на основі особистісно орієнтованого навчання, де методи, форми та засоби навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням максимально враховують їх попередню успішність та індивідуально-психологічні особливості.

За допомогою цього можна досягти таких переваг у навчанні студентів:

врахування зручного темпу у навчанні, пошук найкращих методів та форм навчання студентів, що надають максимальних результатів;

надається більше свободи вибору і креативності;

можливість диференційованого навчання за різними програмами;

збільшується відповідальність за власне навчання, активізується добір найбільш ефективних методів самонавчання тощо [6, 7].

До основних етапів реалізації дидактичного процесу на основі індивідуалізованого навчання нами запропоновано віднести такі: теоретико-методологічний, мотиваційний, організаційний, процесуальний, індивідуалізований, контрольний, рефлексивний тощо.

Індивідуалізоване навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням пропонуємо будувати на таких рівнях: науково-методичному, діяльнісному і творчому. На науково-методичному рівні обґрунтовано педагогічну систему та технологію індивідуалізованого навчання, створено навчально-методичний комплекс, що забезпечує індивідуалізоване навчання студентів (програми, завдання для самостійної роботи, методичні рекомендації, теми рефератів, контрольних робіт, вправи для групового та індивідуалізованого навчання тощо).

На діяльнісному рівні зусилля спрямовані на формування умінь і навичок індивідуального розв'язання проблемних ситуацій та завдань (методи: брейн-ринг, тренінги, рольові ігри, кейс-стаді тощо).

Творчий рівень підтримував активність студентів завдяки засобам особистісно орієнтованого навчання, відбувалося стимулювання креативної діяльності студентів, створювалося толерантне іншомовне освітнє середовище тощо.

Висновки. У статті розглянуто поняття «індивідуалізація навчання», проведено ретроспективний аналіз виникнення та становлення індивідуалізації навчання у закладах освіти, визначено основні проблеми індивідуалізованого навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням.

Зазначено, що індивідуалізоване навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням – це така організація дидактичного процесу, де на основі особистісно орієнтованого навчання, методи, форми та засоби навчання студентів англійської мови за професійним спрямуванням максимально враховують їх мотивації, попередню успішність та індивідуально-психологічні особливості під час виконання програми підготовки.

Запропоновано спиратися на знання психолого-педагогічних закономірностей, методів, форм навчання студентів іноземним мовам; концепцію педагогіки співробітництва та особистісно орієнтованого навчання, взаємодії педагога та студентів з метою ефективного мотивування студентів до самостійної навчальної роботи при консультаційній допомозі педагога та на їх свідомість у власній самоосвіті; на педагогічну систему та технологію індивідуалізованого навчання, де усі зусилля викладача та навчально-методичний комплекс забезпечують індивідуалізоване навчання студентів (програми, завдання для самостійної роботи, методичні рекомендації, теми рефератів, контрольних робіт, вправи для групового та індивідуалізованого навчання тощо).

У подальшому планується розробка та впровадження методів кейс-стаді, що побудовані на принципах творчості та співробітництва.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Атрощенко Т. О. Теоретичні основи процесу формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців: зарубіжний досвід. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Педагогіка. Соціальна робота. 2016. Вип. 2 (39). С. 11–14. 2
2. Байбакова О. О. Формування міжкультурної компетентності майбутніх фахівців соціальної роботи у вищих навчальних закладах США: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Тернопіль, 2017. 195 с.
3. Задорожна І. П. Організація самостійної роботи майбутніх учителів англійської мови з практичної мовної підготовки: монографія. Тернопіль: Вид-во ТНПУ імені Володимира Гнатюка, 2011. 414 с.
4. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу. Іноземні мови. 2010. № 2. С. 11–17
5. Лавриш Ю. Е. Індивідуалізація навчання іноземних мов студентів інженерних спеціальностей в умовах цифрового соціуму: дидактичний аспект: монографія. Київ : «Центр учбової літератури», 2020. 352 с.
6. Малихін О. В. Принципи організації самостійної освітньої діяльності студентів. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2017. №53. С.482–490. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2017_53_63
7. Черниш В. В. Теоретична структурно-функціональна модель формування у майбутніх учителів англійської професійно орієнтованої компетенції у говорінні. Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Педагогіка та психологія. 2011. Вип. 19. С. 149–161.